

GOUTUM, DE AGNESKERK

Exterieur

Op de terp van Goutum, gelegen bij de oostelijke kust van de vroegere Middellzee, moet al voor de 10de eeuw een houten kerkje hebben gestaan. Dat kerkje zal omstreeks het jaar 1000 zijn vervangen door een romaanse tufstenen kerk. Restanten van deze kerk zijn in de noordmuur bewaard gebleven: afwisselende lagen staande en liggende tufstenen blokken, waarin kleine rondboogvensters zijn uitgespaard. Nadien is de kerk in gotische stijl in rode en gele baksteen herbouwd en vergroot. De kerk van Goutum was oorspronkelijk gewijd aan de Heilige Agnes.

De forse, uit drie blokvormige geledingen opgebouwde zadeldaktoeren dateert uit de 15de eeuw. De toren is versierd met spitsboognissen, heeft een westelijke ingang en in de derde geleding aan elke zijde twee galmgaten. Boven de westingang bevindt zich een dichtgemetseld venster. Daarboven is in een nis een steen aangebracht met het jaartal 1651. Een andere steen vermeldt het jaartal 1737. Mogelijk duiden deze jaartallen op verbouwingen. Uit het muurwerk van de kerk is ook af te leiden, dat er in de loop van de tijd veranderingen aan het gebouw hebben plaats gehad. Zo zijn de gotische vensters aan de zuidkant van onderaf gedeeltelijk dichtgemetseld, vermoedelijk als gevolg van ophoging van het kerkhof.

Interieur

Onder de ruime voorkerk bevindt zich een overwelfde grafkelder, waarin bewoners van Wiardastate en familieleden van hen zijn bijgezet. De voormalige roemruchte Wiardastate te Goutum, waarvan de historie terugging tot ± 1400, is achtereenvolgens bewoond geweest door telgen uit de geslachten Wiarda, Van Eminga, Van Burmania en Van Cammingha. Het slot met poortgebouw, ruim voorplein, schuur, slottuin en binnentuin, omringd door een brede gracht, lag ten westen van de kerkterp. In 1882 is Wiardastate afgebroken. Thans staan op haar plaats de basisschool, het dorps huis en een monument.

In de consistoriekamer hangen vijf loden platen die afkomstig zijn van lijkkasten uit de grafkelder. Zij dateren uit 1716, 1723, 1732, 1733 en 1757 en vermelden de namen van de overledenen en de data van overlijden. Onder de toren bevindt zich nog een "hûnegat", dat in vroeger tijden dienst deed voor opsluiting van het plaatselijke geboefte. In de toren hangen twee klokken. De ene is gegoten in 1511 door Gerard van Wou en de andere dateert uit 1891. Het interieur van de kerk bevat weinig bezienswaardigheden. Preekstoel en banken waarschijnlijk uit de tweede helft van de vorige eeuw, zijn van een sobere uitvoering. Vermelding verdienen de twee gedenkorden in de kerk. Aan de noordmuur is een groot rouwbord bevestigd, ter herinnering aan "D. Hoogwelgeboren Heer Jr. Ruurd Carel Baron van Cammingha, Oud Overste Luitenant uit Regiment Orange Friesland Infa: ten dienste deeze Staat etc. etc.", op 25 juni 1793 overleden, 72 jaar en 10 maanden oud. Het rouwbord is versierd met het wapen van de familie Van Cammingha de wapens van de 16 kwartieren en verder met doodssymbolen. Aan de zuidmuur hangt een bord uit 1858 ter nagedachtenis aan het toenmalige college van kerkvoogden. Het bevat het Van Cammingha-wapen en daaronder de namen van de kerkvoogden: Jhr R.C. van Cammingha, P.P. Gosliga en H.B. Sixsma. Jhr. R.C. van Cammingha, zijn echtgenote Jkvr. J.F.C. van Cammingha-Egé en hun twee zoons Vitus Valerius en Cornelis Johannes waren de laatste bewoners van Wiardastate.

Alle vorige slotbewoners waren rooms-katholiek. In Wiardastate bevond zich ook een kapel, die was ingericht voor de rooms-katholieke eredienst. De laatste bewoner en zijn gezin waren echter protestants geworden. Het avondmaalszilver bestaat uit twee kleine schalen, daterend uit 1667 en 1683, twee bekers uit 1807 en 1825 en één schenkan en één grote schaal in 1881 geschonken door Jhr. En Jkvr. Van Cammingha bij hun vertrek van Wiardastate.

Het orgel is in 1864 gebouwd door L. van Dam en Zn. Het heeft de volgende dispositie:

Hoofdmanuaal: Prestant 8 vt, Bourdon 16 vt, Holpijp 8 vt, Octaaf 4 vt, Quint Prestant 3 vt, Octaaf 2 vt, Roerfluit 4 vt, Trompet 8 vt (bas/disc.).

Bovenmanuaal: Salicionaal 8 vt, Fluit Dolce 8 vt, Fluittraver 4 vt, Gemshoorn 2 vt, Klarinet 8 vt (bas/disc.).
Pedaal aangehangen.

T.E. van Popta
1986

Literatuur:

-Kunstreisboek voor Nederland. Amsterdam/Antwerpen, 1977.

-Drs. R.K. de Jong, Een geschiedenis van Goutum. Leeuwarden, 1979.

-G. Abma, Ljouwerteradiel, "De voortreffelijkste, voorstemmende ende meest contribuerende grietenije van Oostergo".
Leeuwarden, 1984.